

En cerca de les fites dels quartons posades per Miquel Caietà Soler, fa dos-cents anys (II)

per Joan Marí Cardona

De vegades, anar en cerca de les velles fites, ve a ser com buscar sense cans un conill en el bosc. Tot i tenir ben fixada la seua situació, no tots els noms de propietaris del s. XVIII dels voltants de cada fita coincideixen amb els dels actuals successors.

Quan el punt on consta que fou posat un merlet no ha canviat de nom, almenys es té la certesa de no fer passes en va. Aquest és el cas del puig Nunó,

en ser al cim només trobam pedres i més pedres. Un claper gran al costat d'un merlet geodèsic modern era sens dubte les restes de la fita del s. XVIII. Com que no es trobava cap altre rastre, unes paraules de Miquel Caietà Soler ens deixaren la consciència tranquil·la pel que fa al punt que aquella fita havia ocupat: "la primera fita fou posada a la Galera, una penya de damunt la mar, i des d'ella es pujà

la revista EIVISSA núm. 29-30, pàg. 37, a l'article "Del puig Redó al puig Nunó: memòria d'una troballa", que tengué l'amabilitat de dedicar-me). Una de les dues creus és la fita de 1235; la segona, sens dubte, correspon a la que hi feren el 1279, quan foren cridats allà alguns hòmens de la rodalia, com ja s'ha dit, per tal d'aclarir bé les partions entre Portmany i Balansat, les quals, no sabem per què, no eren ben conegudes.

De la primera visita a aquell cim no tot són bons records. Les dificultats trobades a l'hora de baixar-ne foren un calvari. No feia molt que la moto Vespa havia estat substituïda per un R-8, i les experiències del xofer al volant encara no eren molt madures. Com que en arribar al pla del puig havíem trobat un camí bo que s'hi enfilava fins a una casa acabada feia poc per uns estrangers a altura considerable, decidírem estalviar forces i aprofitar el camí. El que ignoràvem era que quedava tallat en rodó davant la casa, ja que el pati, en absència dels amos, estava fortament tancat. Tot era difícil, però l'intent de baixar amb el cotxe de popa no resultava viable per a un xofer novell. La solució raonable fou girar damunt el mateix camí, al costat del qual hi ha les altes penyes tallades damunt la mar. Endavant, endarrere, endavant... A la fi, el cotxe ja mirà vers la badia de Portmany i la baixada fou fàcil, encara que l'esglai interior durà algunes hores.

Una de les fites que marcaven la partió entre el quartó de Santa Eulàlia i la seua porció del pla de Vila era situada al peu del puig d'en Cantó, devora el camí reial de Sant Joan. Les senyes no eren prou clares, però es coneixia aproximadament la seua situació per

Puig dels Morros Porcells.
Fita entre Portmany i Balansat.
(Foto: Joan Marí Cardona.)

concretament del seu cim; però no convenia oblidar que l'any 1279 existiren ja dificultats, raó per la qual fou necessari ajuntar un bon nombre de pobladors dels voltants, entre ells un tal Guillem de Buscastell, per aclarir bé on confinaven els quartons de Balansat i de Portmany. Si encara existís el pi al qual aleshores varen tallar unes branques per deixar ben visible que prop d'ell restava la creu fita del s. XIII, la recerca hauria set més fàcil.

Per començar, la pujada al puig Nunó és molt empinada i no fàcil, i

a la segona, situada al cim del puig d'en Nunó".

Record que el dia era ventós i clar com un mirall, com correspon als dies de mestral. Les costes peninsulars es veien al nostre abast. Un al·lot dels que hi havien pujat era Marià Torres, avui director de l'Institut Quartó de Portmany, el qual, anys passats, avisat per un amic que havia trobat una creu tallada al cim, realitzà una segona experiència, i tengueren la sort, mirant i mirant, de trobar no una sola fita del s. XIII, sinó dues (segons el mencionat Marià exposà a

D'esquerra a
dreta,
puig de na
Parentona,
fita
entre
Portmany
i el Pla de
Vila;
i fita de la
Cova Negra
o de les Monges,
entre Santa
Eulària
i el Pla de
Vila.
(Fotos: Joan
Marí Cardona.)

la direcció de les fites anterior i posterior. Com que el nom del puig no havia canviat i el camí reial, és a dir, la carretera, tampoc, el diagnòstic era fàcil: la fita s'ha de trobar a ponent de la barda del Calero. L'intent de trobar-la fou especial, però ens en donaren tralladat. Una dona pagesa molt atenta ens va rebre, i fins i tot ens oferí un got de vi o una copeta d'aiguardent, malgrat que anava molt recelosa, de dins a fora i de fora a dins, perquè això de cercar fites tan antigues era cosa que no podia acabar d'entendre. Si eren fites tan velles no valia la pena que ningú se'n preocupàs. I com que això mateix ja havia succeït a altres indrets, fou necessari fer-li totes les presentacions del món: mirau, jo som un capellà i com que he de guardar els papers molt vells i els sol passar, per això m'agrada saber per on anava la partió que hi hagué per aquí. Els seminaristes acompanyants —crec que aquell dia anaven en bicicleta— també foren presentats un a un: aquest és de Sant Antoni, aquest de Vila, aquest de... L'interior de la dona ja estava vençut, però, per poder alenar fort li mancava encertir-se d'allò que temia i encara no havia gosat

preguntar: "No serà això cosa de contribucions?" En sentir que mai del món pensàvem en contribucions, la bona dona restà tranquil·la: "Veniu". Sortirem del porxo: "Just davall els vostres peus teniu el merlet". Quan varen fer la casa, que no és molt vella, el gran desnivell del pati es va reomplir, i la fita quedà soterrada i invisible per sempre.

Des del punt de la fita, la divisòria entre Santa Eulària i el pla de Vila continuava en direcció a xaloc, tot dret a la Creu dels Rieres, indret que avui encara és conegut de tothom. El mateix nom ja ens assenyala l'encreuament de la divisòria amb el camí antic de Vila a Santa Eulària. Tot i que algunes famílies d'aquell punt eren la continuació de les del s. XVIII, no fou possible de localitzar cap fita, ni la del s. XVIII ni la creu del XIII. El punt més alt del vell camí, on es divideixen les terres dels propietaris, es donà per bo, com si la fita hi hagués estat trobada.

La línia continuava vers el port de Cala Llonga, antigament de Mala Garba. Malgrat que els noms concrets de diversos punts i d'algunes famílies propietàries de terres no havien mutat substancialment

des del s. XVIII, la troballa no es presentava fàcil. Ningú no coneixia la cova Negra de Cala Llonga, devora la mar. A la fi, un home de llarga experiència d'anys, movent un bastó que duia i mirant en terra, com a mostra de la intensitat del treball que realitzava l'ordinador dels seus pensaments, alçà els ulls tot satisfet i digué: "Sí home, sí, anau en cerca de la fita de les Monges". Record que li vaig respondre amb una rialleta prèvia: "Es igual que sigui de les monges o dels frares". I ell continuà amb paraules pausades i segures: "Sí, li deim de les Monges perquè el propietari de les terres pròximes a la fita, antigament, pagava un cens al convent de les monges de Dalt Vila". Així, les coses ja s'anaven aclarint, i teníem a l'abast la desitjada fita. "Preneu per damunt les penyes de devora la mar, no les deixeu, i trobareu el merlet que buscau". Així fou. Alguna esllavissada pel curt camí no fou impediment per trobar-la. Ens vàrem asseure una estona damunt les penyes, a reposar i a fruit de la troballa. En veure que arribava una barca de turistes en cerca de la bella platja de Cala Llonga, fou aprofitat el moment en

què passava enfront de la fita per enregistrar la doble imatge, el passat i el present junts.

Una altra fita, divisòria entre el Pla de Vila i Portmany, situada com la majoria al cim d'un puig, semblava que podria trobar-se fàcilment, però foren necessaris dos intents. Miquel Caietà Soler la va posar, segons diu, al cim del puig de na Parentona. El puig, amb diversos noms dels propietaris que hi tenen terres, es troba just enfront de l'església de Sant Rafel. Uns hòmens que hi feien llenya i que, segons digueren, hi solien caçar, havien recorregut el puig moltes de vegades, però no varen saber donar-nos cap senya de la fita, ni tan sols havien sentit dir mai que existís. No pareixia haver-hi, doncs, altre remei que seguir al peu de la lletra allò dels documents: "El pla de Vila són totes les terres que per la pròpia constitució duen les aigües al port de la vila d'Eivissa i a la mar". I la fita, a la fi, deixà de trobar-se amagada i desconeguda. Va aparèixer just al cim, davall uns pins, voltada de romanins que fou necessari arrancar per poder-la enregistrar.

I, finalment, recordarem la fita del puig Redó del Jondal, plena de meravelloses històries que Antoni Pujole de la Sènia repetia a l'ombra del garrover que hi ha just davant la que fou la seua casa mentre va viure. Les històries les havia après totes del seu avi.

"Mirau, el rei moro vivia a un castell que tenia devora el cim del puig. Era un castell molt gros, perquè hi tenia soldats que el guardaven de nit i de dia. Quan arribaren a Eivissa els cristians per tirar fora el rei, aquest manà que tombassin el castell, abans de córrer a embarcar-se a Porroig per poder fugir. Els cavalls estaven impacients, perquè veien com els cristians s'apropaven, i les petjades que donaven eren tan fortes que encara es poden veure al cim del puig els clotets que hi feren. En arribar allà dalt, els cristians hi marcaren la creu, però no pogueren trobar mai, ni s'han trobat encara, els grans tresors d'or i plata que el rei moro amagà dins el puig abans de fugir. Antigament, els moros venien sovent a Eivissa a cercar-los, perquè sabien on estaven,

Puig Redó del Jondal: vista general i detall de la fita en forma de creu. (Fotos: Joan Mari Cardona.)

però mai no pogueren arribar al puig perquè els eivissencs els agafaven abans i els empresonaven per fer-los cantar, però mai no volgueren dir on es trobaven, encara que els amenaçaven de mort".

Amb tanta informació, un bon dia ja decidírem pujar al cim del misteriós puig Redó. Hi trobàrem les petjades dels cavalls, molts de clotets damunt les penyes, però ens abstenguérem de cercar els tresors, i la creu dels cristians no apareixia, malgrat que era el punt que interessava veure. Era temps de taronges i tots en dúiem. Asseguts damunt les roques, aquesta és meua aquesta teua, no en deixàrem cap. No les trobàrem molt bones, perquè teníem el mal gust del fracàs en la recerca. A la fi ens aixecàrem, amb poques esperances de veure la creu, quan un dels seminaristes cridà: "Ja la tenc! Hi sèiem damunt!" No cal dir que l'alegria fou tan gran com

si haguéssim trobat el tresor del rei moro. Com que la pedra es trobava recoberta del producte dels segles, fou necessari posar uns savinons a la creu perquè pogués ser enregistrada. Tot el matí parlàrem de la creu, oblidant-nos del rei, del seu castell, dels seus cavalls i de la seua fugida.

El puig Redó, que és de poca altària, s'aixeca dins l'angle que formen els torrents de l'Aigua, o de les Fonts, i el d'en Pujole, que comença just devora can Pujole de la Sènia. Tots dos s'ajunten a migjorn del puig i van a parar a la platja del Jondal. En el torrent d'en Pujole, als peus del puig, es troba la font d'en Cantó, amb el corresponent hortet. La vessant de migjorn del puig, la que mira vers la mar, ha quedat molt desfigurada i malmesa per alguns edificis grans i per construccions inacabades. La vessant de tramuntana encara es troba coberta de pins. ■